

Læseudviklingen i løbet af første skoleår

Børns bogstavkendskab ved skolestart er en stærk indikator af, hvordan deres læseudvikling kommer til at forløbe. Faktisk er det ikke blot en fordel, men snarere en nødvendighed at kende bogstaverne, hvis man skal lære at læse. Det fremgår af en undersøgelse på Center for Læseforskning.

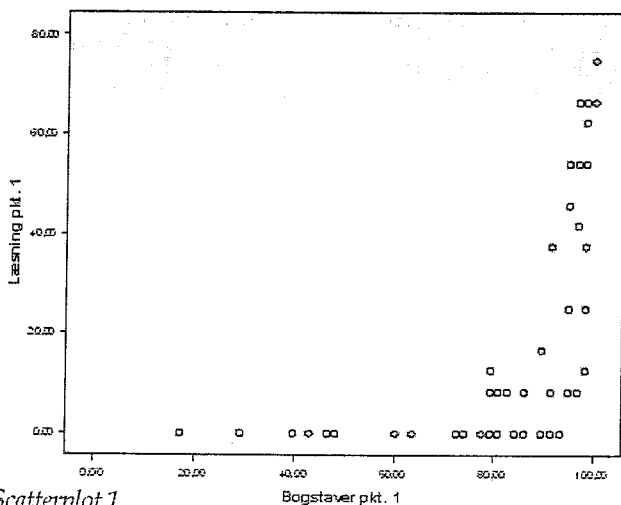

Af Holger Juul

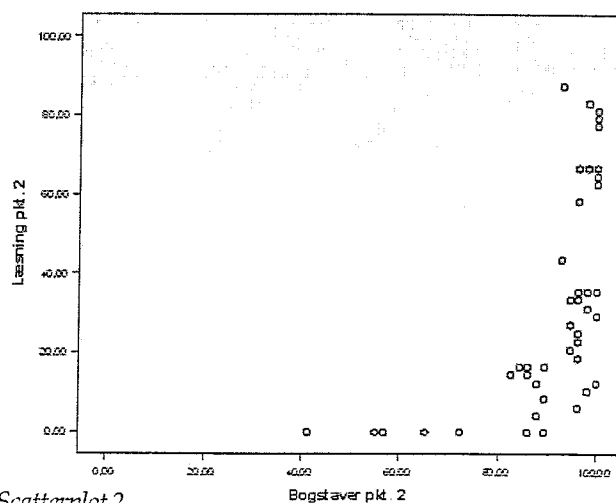
Undersøgelsen på Center for Læseforskning fulgte 47 børn fra tre forskellige klasser i løbet af deres første skoleår: Ingen af de 47 børn nåede højere end 20 procent korrekte i læsning af relativt enkle og hyppige ord, før de kunne benævne mindst 80 procent af bogstaverne i alfabetet korrekt. Man ser forløbet i de fire scatterplots 1, 2, 3 og 4.

Bogstavkendskab (procent korrekte) vises på x-aksen (vandret) og ordlæsning vises på y-aksen (lodret) for hvert af i alt fire prøvetidspunkter. Første tidspunkt var ved starten af skoleåret i august-september, andet tidspunkt var i november-december, tredje tidspunkt i februar-marts og fjerde og sidste tidspunkt mod skoleårets slutning i maj-juni. Prikkerne (børnene) begynder først at vandre opad, når de er nået næsten helt ud til højre i diagrammerne.

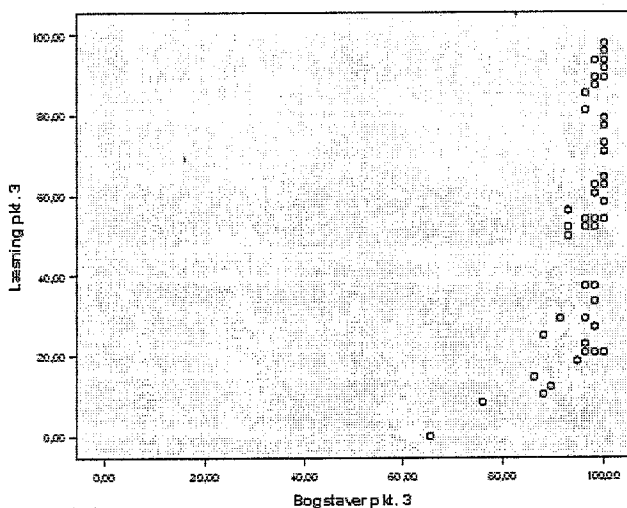
Det er et resultat, som forhåbentlig kan være med til at punktere myten om, at man kan lære at læse ved at læse „ordbilleder“. Man bliver ikke en god læser uden et sikkert kendskab til de enkelte bogstaver, som ord består af.

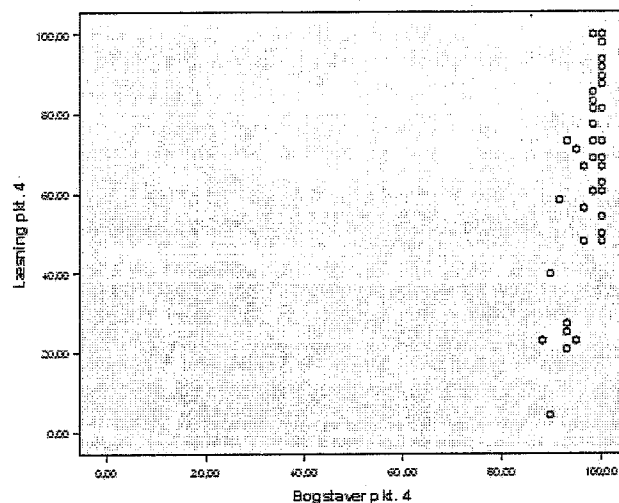
Scatterplot 1.

Scatterplot 2.

Scatterplot 3.

Scatterplot 4.

En europæisk undersøgelse af tidlig læseudvikling

Et tilsvarende forhold mellem bogstavkendskab og ordlæsning er fundet i flere andre lande. De danske børn blev nemlig fulgt som led i en større europæisk undersøgelse. Formålet var at følge *forløbet* af børns tidlige læseudvikling, hvor man normalt i internationale sammenligninger kun har undersøgt læsefærdighederne på et enkelt tidspunkt. Parallelt med den danske undersøgelse er der samlet data ind i blandt andet Skotland, England, Island og Finland. Undersøgelsen har været koordineret af professor Philip Seymour og dr. Lynne Duncan fra University of Dundee i Skotland.

Med kun 47 deltagere er det svært at sige, om de danske børn, vi undersøgte, var repræsentative for deres aldersgruppe. Der er ikke tale om nogen meget stor undersøgelse. Til gengæld går den på mange punkter mere i dybden end tidligere undersøgelser. Blandt andet giver den os altså mulighed for at se nøjere på forholdet mellem bogstavkendskab (vurderet ud fra parallelt udformede individuelle prøver) og læseudvikling (ligeledes vurderet ud fra parallelt udformede individuelle prøver). Den samlede rapport om undersøgelsen er stadig under udarbejdelse – og det samme er min rapport om den danske del. Men det skal ikke forhindre mig i at fortælle lidt om undersøgelsens perspektiver her.

Bogstavkendskab er ikke nok

Bogstavkendskab er altså en nødvendig forudsætning for at lære at læse. Men det er ikke en *tilstrækkelig* forud-

sætning. Man bliver ikke automatisk en god læser, fordi man har lært bogstaverne. Der er andre forhold, der også har betydning. Desværre. For som man kan se i scatterplotsene, kendte de fleste af de danske børn i undersøgelsen faktisk over 80 procent af bogstaverne allerede ved skolestart. Niveaulet svarede ret præcist til niveauet ved skolestart i de 204 klasser, der deltog i den såkaldte Søren og Mette-undersøgelse (Borstrøm, Petersen og Elbro: *Hvordan kommer børn bedst i gang med at læse?* Center for Læseforskning, 1999).

Ud over bogstavkendskab er det som bekendt ikke mindst graden af fonologiske opmærksomhed, der har betydning. Også dette forhold blev afdækket i vores undersøgelse med parallelt udformede prøver i de forskellige deltagerlande. Det giver mulighed for at se på om betydningen af fonologisk opmærksomhed er lige stor i alle lande.

Der er dog en vanskelighed for fortolkningen af resultaterne. Børn i nogle lande, bl.a. i Danmark, får normalt træning i bogstavkendskab og sproglig opmærksomhed, allerede inden de starter den egentlige skolegang. Det gør børn ikke i fx England, hvor de til gengæld begynder deres skolegang allerede som femårige. Børn i forskellige lande begynder altså ikke i skolen med samme forudsætninger og ikke i samme alder.

Det gør det vanskeligere at sammenligne, hvor stor en rolle bogstavkendskab og fonologisk opmærksomhed spiller for børnenes læseudvikling. Men det gør det selvfølgelig ikke uinteressant at se på om forskellene i de

Forskning

enkelte børns udvikling kan forklares ud fra forhold som bogstavkendskab, fonologisk opmærksomhed og alder. Et af undersøgelsens store spørgsmål er, om det overhovedet betyder noget, hvilket land man lærer at læse i (og hvilket sprog man lærer at læse på), når der er taget højde for disse forhold?

Den ortografiske faktor

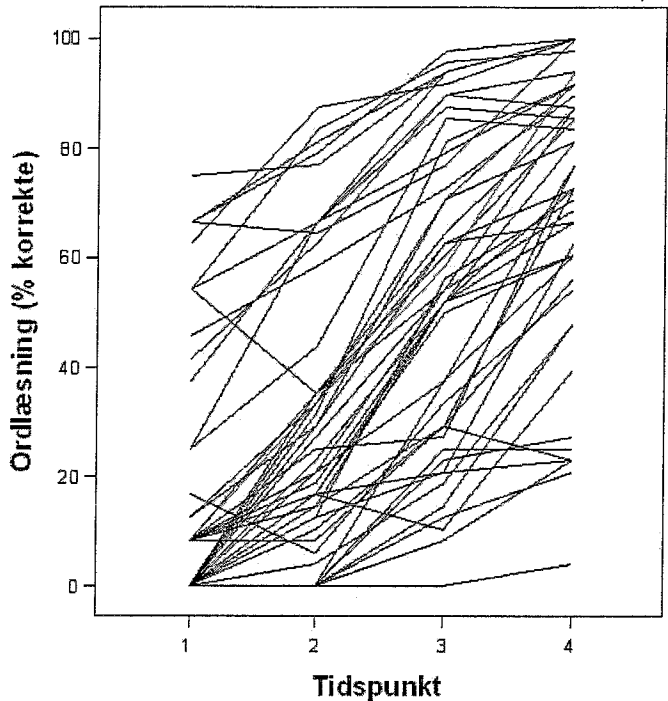
Der er mange forskelle mellem lande og sprog, som kan tænkes at medføre forskellige læseudviklingsforløb. Der er ikke mindst forskelle mht. skolesystemer og skriftkulturer. Og fx finsk er et sprog af en helt anden type end dansk, engelsk og islandsk. Den faktor, som jeg personligt er mest interesseret i, og som også spiller en central rolle i undersøgelsen, er imidlertid den ortografiske faktor.

Undersøgelsen belyser denne faktor på to måder. For det første sammenlignes læseudviklingen i sprog med mere eller mindre regelmæssige ortografier. Her hører finsk hjemme i „mere“-enden af skalaen, og dansk og engelsk i „mindre“-enden. For det andet sammenlignes læseudviklingen internt i hvert sprog for hhv. ord med simple grafemer (én lyd-ét bogstav) og ord med komplekse grafemer (dvs. ord med afvigelser fra én til én-princippet). Derved bliver det muligt at få et indtryk af, hvordan og hvor meget ortografisk kompleksitet påvirker børns succes med at læse ord.

47 streger

Jeg har stået for undersøgelsens danske del på vegne af Center for Læseforskning – og med afgørende hjælp fra Carsten Elbro, Eva Yttrup, Katrine Rørvig og Tinne Ferslev. Jeg ville gerne fortælle mere om vores resultater, men må her nøjes med at henvise den interesserede og tålmodige læser til den slutrapport jeg for øjeblikket arbejder på (ved siden af diverse andre projekter). Det kan dog godt afsløres, at der var store forskelle på udviklingskurverne for de 47 børn i undersøgelsen. Kurvediagram 1 giver et indtryk af variationen. Hver streg repræsenterer et barn.

Læs mere på: <http://www.dundee.ac.uk/psychology/collesrc/welcome.htm>

Kurvediagram 1.

Holger Juul er postdoc på Center for Læseforskning, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet

*I næste nr. af Logos
er temaet STAMMEN*

◆
Bladet udkommer i februar.

Logos

Audiologopædisk Tidsskrift
Medlemsblad nr. 48 • Oktober 2006 • ISSN: 1901-502X

Tema: *Læsning*